

Türkiye Akademisyenlerinde Göç Algısı ve Suriyeli Göçmenlere Yönelik Önyargı İlişkisi

The Relationship between Perception of Migration and Prejudice towards Syrian Migrants among Turkish Academics

Araştırma Makalesi - Research Article

Sait GÜLSOY

Atatürk Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü,
sait.gulsoy@atauni.edu.tr, ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-0001-9613-0528

Figen KANBİR

Siirt Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü,
f.kanbir@siirt.edu.tr, ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-0003-2094-399X

Öz

2011'de Suriye Arap Cumhuriyeti'nde başlayan iç savaş, Suriye'den Türkiye Cumhuriyeti'ne gerçekleşen yoğun göç dalgasına neden olmuştur. Konuyla ilgili yapılan geniş ölçekli çalışmalara göre, süreç uzadıkça Suriyelilerin ülkemizde kalmaları bir gerçeklik haline almaktadır. Bu durumun en önemli sonuçlarından birini de Suriyelilerin Türkiye'ye uyumu oluşturmaktadır. Ancak her toplum kesiminin uyuma karşı tutumu farklıdır. Bu araştırma Suriyeli göçmenlere yönelik tutumları Türkiye akademisyenleri üzerinden değerlendirilmeye alınacaktır. Veriler Nisan-Temmuz 2021 tarihleri arasında çevrimiçi ortamda gerçekleştirilen, likert tipi ölçek içeren anketle toplanmıştır.

Çalışmanın sonuçlarına göre sosyal mesafenin Suriyelilere karşı artması onların özel yaşamda öteki olarak algılanmasına yol açmaktadır. Türk akademisi Suriyelilerin adaptasyon sorunlarını sosyal mesafe olarak yeniden üretmektedir. Göç ve göçmen politikalarının farkındalığı arttıkça hem özel yaşamda hem de sosyal yaşamda Suriyelilere olan sosyal mesafe de artmaktadır. Bu tutum iki husus üzerinden anlam kazanmaktadır. İlk husus genel göç kuramlarındaki göçmenin kalıcılığı ihtimalidir, ikinci husus ise Suriyelilerin çoğunluğunun Türkiye'den geri dönmek istemeyişidir. Ayrıca ulusal ve uluslararası haberlere, Türkiye siyasetine ve ilgili literatüre konu olan Suriyelilere yönelik haberlerin aynı zamanda kaynağı olan Türk akademisi tarafından büyük oranda onandığını da söylemek mümkündür.

Anahtar kelimeler: Göç, Suriyeli göçmenler, sosyal mesafe, önyargı, gündelik yaşam.

Abstract

The civil war in the Syrian Arab Republic in 2011 caused an intense wave of migration from Syria to the Republic of Turkey. According to large-scale studies, it has become a reality for Syrians to stay in our country as the process takes longer. The most important part of this situation is the adaptation of Syrians to Turkey. However, the attitude of each segment of society towards compliance is different. This research aims to evaluate the attitudes towards Syrian immigrants through Turkish academics. Data were collected through a survey and survey was conducted online between March and May 2021. Data were collected on a Likert-type scale. The questions of the study are about migration in the world and Syrian migration in particular. In addition, the questions are about migration in Turkey and attitudes towards Syrian immigrants. Thus, it was possible to compare the general attitude towards immigration with the attitude towards Syrian immigration.

According to the study's results, the increased social distance between Turkish citizens and Syrians causes them to be perceived as the other in private life. Turkish academy reproduces the adaptation problems of Syrians as social distance. As the awareness of immigration and immigration policies increases, the social distance in private and social life increases for Syrians. This attitude gains meaning in two aspects. The first issue is the

possibility of the permanence of the immigrant in general migration theories, and the second is that most Syrians do not want to return from Turkey. In addition, it is possible to say that the news about Syrians, the subject of national and international news, Turkish politics, and literature, is primarily approved by the Turkish academy, which is also its source.

Keywords: Migration, Syrian immigrants, social distance, prejudice, education, everyday life.

Giriş

2011’de Suriye Arap Cumhuriyeti’nde başlayan iç savaş, Suriye’den Türkiye Cumhuriyeti’ne gerçekleşen yoğun göç dalgasına neden olmuştur. Konuyla ilgili yapılan geniş ölçekli çalışmalara göre, süreç uzadıkça Suriyelilerin ülkemizde kalmaları bir gerçeklik halini almaktadır. Bu durumun en önemli kısmını Suriyelilerin Türkiye’ye uyumu oluşturmaktadır. Ancak her toplum kesiminin uyuma karşı tutumu farklıdır. Ayrıca, Suriyelilerin Türkiye’deki statülerini tanımlamak konusundaki tartışma, farklı çalışmalarda hukuksal dayanaklar dikkate alınarak tartışılmıştır. Bunlardan birine göre Avrupa Konseyi üyesi ülke vatandaşları mülteci (YUKK-Mad.61), Avrupa Konseyi dışındaki ülkelerden gelenler şartlı mülteci (YUKK-Mad.62), yasadışı şartları taşıyan ancak mülteci ya da şartlı mülteci kategorilerine girmeyen tüm yabancılar ikincil koruma (YUKK-Mad.63) ve geçici koruma (YUKK-Mad.91 ve Geçici Koruma Yön. 2014 G-Mad.1) sayılabilir. Bunlardan geçici koruma, kitlesel akınlarla toplu ya da bireysel olarak sınırlarımıza gelen, ancak uluslararası koruma talebi bireysel olarak değerlendirmeye alınmayanlardır ve Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları bu kapsamda değerlendirilmektedir.¹ Erdoğan² ve Deniz, Ekinci ve Hülür³ hukuki anlamından bağımsız bir şekilde, sosyolojik bağlamı ve yaygın günlük kullanımı çerçevesinde çalışmalarında genellikle sığınmacı kavramını kabul etmektedirler. Suriyelileri tanımlarken kullanılan bir diğer kavram mülteci⁴dir. Çalışmada, örneklemin çeşitli alanlarda fakülte/yüksek okul içermesi sebebiyle siyasi ve hukuki bağlamda farklılaşan göçmen, mülteci, sığınmacı gibi tanımlar 'göçmen' sıfatına bilinçli olarak indirgenmiştir.

Sözlük anlamıyla “Bir kimse veya bir şeyle ilgili olarak belirli şart, olay ve görüntülere dayanarak önceden edinilmiş olumlu veya olumsuz ... peşin fikir”⁵ olarak tanımlanan önyargı, göç olgusu ekseninde göç alan ülkeye ve göçmenlere yönelik olmak üzere iki farklı boyutta değerlendirilebilir. Sözlük tanımında yer alan, bilgi eksikliğine dayalı peşin fikir hali, bu fikrin oluştuğu ve yöneldiği kaynağa göre her bir boyut için farklı şekilde olgunlaşabilir. Türkiye’de yer alan Suriyeli göçmenler, Suriye’deki iç savaşın başladığı günden günümüze Türkiye içerisinde artan bir nüfusa sahip oldukları için Türk toplumuyla kaçınılmaz olarak önyargı olgusu etrafında karşı karşıya gelmektedir. Resmi kayıtlar dikkate alındığında Türkiye’ye gelen Suriyeli göçmenlerin yaş ortalaması 22,2 olup, çoğunluğu genç ve çocuklardan oluşmaktadır.⁶ Dolayısıyla her geçen yıl Yükseköğretim İstatistikleri⁷ raporuna göre Suriyeli göçmenlere eğitim imkânı sağlayan üniversite sayısı ile birlikte üniversitelerde öğrenim gören Suriyeli gençlerin sayısında da bir artış bulunmaktadır.

Bu çalışma, bilgi seviyesi ve farkındalık ile önyargı ve sosyal mesafe arasındaki ilişkinin nasıl olduğunu anlamayı amaçlamaktadır. Çalışma, Türk eğitim sisteminin en üst basamağı olan üniversitelerde yer alan akademik personelin oluşturduğu bir evrende yürütülmüştür. Suriyelilerle ilgili yapılan çalışmalarda araştırma nesnesi olarak başvurulmamış bir grup olan akademisyenlere yönelmesi araştırmanın önemini teşkil etmektedir. Türk akademisinin Suriyelilere olan bakışının literatürde yapılan pek çok değerli çalışmadan edinilen bulgularla uyumunu araştırmak için önyargı kavramını öne çıkaran bu çalışma kitleye yön verme imkânı da olan bir toplumsal kesimin tutumunu anlama noktasında önemlidir. Araştırmanın ilk kısmı literatür özeti için ayrılmıştır; önyargı, önyargının gruplar arası ilişkilerdeki rolü ve sosyal mesafe kavramı ile Türkiye’de göçle ilgili

¹ Erdoğan, 2018, 10

² Erdoğan, 2018; 2018a

³ Deniz, Ekinci ve Hülür, 2016

⁴ Türkiye’deki Suriyeli Mültecilerin Ekonomiye Katılımı, 2019; Kaya, 2017

⁵ TDK, t.y.

⁶ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2021, Türkiye’deki Suriyeli Sayısı, Mayıs 2021

⁷ Yükseköğretim İstatistikleri, 2021

çalışmaların özeti şeklinde üç bölümden oluşmaktadır. İkinci kısım çalışmanın yöntemi hakkında bilgi verirken üçüncü kısım ise elde edilen bulguları ve bu bulguların yorumunu içermektedir. Çalışmanın son kısmında ise bulguların literatür nezdinde tartışılması yer almaktadır.

Önyargı Kavramı

Önyargı, üzerinde mutabık olunan tekil anlamlı bir kavram olmaktan ziyade farkı unsurları öne çıkaran çeşitli anlamlara sahip bir kavramdır. Bu tanımlardan bazılarında yer vermek önyargı kavramına bir çerçeve çizmek için önemlidir. Önyargı en yaygın ve basit tanım ile toplum içerisindeki bir gruba ya da grubun üyelerine yönelik negatif tutumdur. Söz konusu negatif tutumun oluşmasında ise tutum sahibinin kendi düşünceleri, gündelik deneyimleri ve karşı grupla etkileşimleri yer almaz, aksine toplumda tektipleşmiş kalıp yargılar devreye girer.⁸

Önyargı sıklıkla kalıp yargılar ile karıştırılmaktadır. Önyargı peşin hükme dayalı olumsuz bir tutumken, kalıp yargılar ise öteki gruba dair yanlış ya da gerçeğin aşırı genellemesine dayanan bazen de doğru olabilen inançlardır. Önyargının karıştırıldığı bir diğer kavram olan ayrımcılık ise adaletsiz ve olumsuz bir davranıştır.⁹ Önyargının basit tanımının dışına çıkıldığında Bernstein vd'ne göre önyargı, bilişsel bileşenler tarafından üretilen kalıp yargıların duygusal boyutuna işaret eden karmaşık bir süreçte oluşmaktadır. Sadeleştirerek ifade edersek kalıp yargılar bilişsel, önyargı duygusal ve ayrımcılık ise davranışsaldır denilebilir.¹⁰ Başka bir anlatımla ayrımcılık mevcut sosyal sistem içerisinde gerçekleşen ortak pratiklere yönelik bir tutumken önyargı kişinin demografik özelliklerine karşı geliştirilen duygusal bir tutumdur.¹¹ Dolayısıyla ayrımcılığın tespiti daha kolayken önyargının tespiti kendiliğinden gözlemlenebilir değildir.¹² Bu noktada sosyal mesafe ölçeği kullanılabilir bir araç olmaktadır.

Önyargı tanımlarında sıklıkla yer alan bir kavram olan tutum ise davranışla ilgilidir. Tutumlar doğrudan gözlenemeyip bireyin gözlemlenebilen davranışlarından dolayı olarak çıkarılmaktadır. Dolayısıyla tutum, bireyleri davranışa hazırlayan eğilimleridir. Ancak Kağıtçıbaşı'na¹³ göre tutum sadece bir davranış eğilimi olmayıp düşünce, duygu ve davranış eğilimlerinin bütünleşmesidir. Öte yandan bireylerin sahip oldukları tutumların tamamının toplumla eşgüdümü olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Şerif'e¹⁴ göre ancak toplumsal değerlerle ilişkili tutumlar (bayrak, şeref vs.) toplumsaldır ve bu tür tutumlar bireylere duygusal durağanlıklar tahsis etmektedir. Özetlersek tutum, davranışın nasıl gerçekleşeceğine ilişkin işarettir; toplumsal tutum ise toplumun değerlerini anlamaya yönelik bir kılavuzdur denilebilir.

Önyargının içerdiği tutumlar ise açık (bilinçli) ya da örtük (bilinçsiz) şekilde oluşabilmektedir.¹⁵ Kişi bilinçli bir şekilde bir gruba ya da üyelerine yönelik önyargı geliştirebileceği gibi farkında olmadan da içinde bulunduğu çevrenin önyargılarını da içselleştirebilir. Dolayısıyla kişi iç ve dış grubun etkilerinden bütünüyle soyutlanamamaktadır.¹⁶ Önyargının toplumsal dayanağı biz ve onlar ikiliği veya sosyolojide yaygın kullanıldığı şekliyle iç grup ve dış grup ayrımıyla oluşan grup kimliğidir.¹⁷ Grup kimliği ise önyargının en temel özelliği olan toplum içerisindeki grupların çeşitli kriterlere göre sınıflandırılmasını beraberinde getirir. Dolayısıyla önyargıyla oluşan düşünce ve davranışların daha çok göçlerin yoğun olduğu ülkelerde, etnik gruplara karşı algılanan tehdit nezdinde oluştuğu

⁸ Cüceloğlu, 2017, 543; Marshall, 1999, 559

Farklı önyargı tanımlamalarından yola çıkarak yaptığı değerlendirmede Mustafa Ulu, her ne kadar önyargı tanımlarının çoğunun düşmanca ve genellikle olumsuz olduğu söylenebilse de, bunlardan bazılarının olumlu olduğunu ifade etmektedir. Bununla birlikte önyargıyla ilgili çalışmalar, olumsuz önyargının nasıl azaltılabileceğine odaklanmaktadır (2019, 31-33). Bu konuda bilgi vermeyi gerekli görmekle birlikte, çalışma açısından önyargının olumsuz etkisini anlamak ve sorgulamaya açmak önem taşımaktadır.

⁹ Myers, 2017, 318

¹⁰ Ulu, 2019, 13, 26-27

¹¹ Allport, 2016, 562, 564-565

¹² Ulu, 2019, 39

¹³ Kağıtçıbaşı, 1998, 84-85

¹⁴ Şerif, 1985, 98-105

¹⁵ Myers, 2017, 310

¹⁶ Kağıtçıbaşı'ndan akt. Cüceloğlu, 2017, 544-545

¹⁷ Bauman, 2010, 51

söylenbilir.¹⁸ Burada dikkat edilmesi gereken ise iç grup kimliğinin özelliklerinden yola çıkarak, dış gruba yönelik düşünceden eyleme kadar genişletilebilecek önyargının da ötesine geçen tutum ve davranış çeşitleri bulunmasıdır. Ayrıca önyargının eyleme geçirilme dereceleri de arkadan konuşma, uzak durma, ayrımcılık, fiziksel saldırı ve ortadan kaldırma olmak üzere birbirinden farklıdır.¹⁹

Önyargının standart bir yapıya sahip olmadığına değinilmişti. Buna ek olarak önyargıyı olumsuz bir düşünceden insanları zıtlık dahilinde algılayıp, ötekine kin ve öfke güdebildiği bir spektrum olarak algılamak gerekir. Maalesef ki spektrumun nefret ucu, yabancı düşmanlığına ve ırkçılığa temel teşkil etmektedir.²⁰ Önyargı kavramı ele alınırken akla ırkçılığın gelmesi de bu sebeptendir. Ancak özellikle günümüzde ırk olgusuna dair antropolojik çalışmalar, dünyanın ücra yerleri haricinde saf bir soy iddiasında bulunulamayacağını ifade etmektedir. Ayrıca ırklara genellenen özelliklerin kültür farklılıklarından kaynaklandığını söyleyen çalışmalar da söz konusudur. Dolayısıyla önyargıdan söz edildiğinde vurgu ırka değil kültüre ya da etnisiteye dayandırılmalıdır zira bireyler sosyal yaşamlarında kaçınılmaz olarak aileden başlamak üzere içinde buldukları toplumsal yapının kültürünü öğrenip yeniden üretmektedirler.²¹

Tutumlar nezdinde tecelli eden önyargı, gündelik yaşamda sıkça karşılaşılan saygı olgusu ile de biçimlenmektedir. Sennett²² saygının toplumsal kesimler arasındaki eşitsizliğin görünür bir temsili ve hatta yapısal bir fonksiyonu olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla saygı, bir tutum olarak toplumsal kesimler arasında tabakalaşmayı da inşa edecek ve yeniden üretecek şekilde;²³ ötekini görmeyi, görmemeyi veya görmek istememeyi belirlemektedir. Dolayısıyla sosyal mesafe olarak bir sonraki başlıkta bahsedilecek tutumun, Türkiye’deki akademisyenlerin Suriyeli göçmenlere karşı saygı duyup duymaması olarak okunması da mümkündür. Saygının mevcudiyeti, sosyal mesafeyi azaltıcı bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Sosyal Mesafe, Önyargı ve Toplumsal Sebepler

Sosyal mesafe ile ilgili çalışma yapan Erdoğan²⁴ ve Erdoğan, Erdoğan ve Yavcan’ın²⁵ ortak tespiti, ortak yaşam süresinin uzaması ve bunun doğallaşmasına rağmen Suriyeli göçmenlere karşı Türk toplumunun sosyal mesafesinin arttığı yönündedir. Toplumsal mesafe, gündelik yaşamda (ve meslek gibi özerk alanlarında), özel yaşamın ve mahremiyetin sınırlarını belirlemede ve bu sınırların içine hangi koşullarda hangi toplumsal kesimden insanların girip giremeyeceğine ilişkin tutumu ifade eden kavramdır.²⁶ Başka bir ifadeyle toplumsal mesafe iki fiziksel varlığın birbirinden uzaklığının ölçülmesine benzer şekilde iki toplumsal kesimin birbirlerinden ayrışmalarını ifade eder. Değerler, ritüeller, kurallar gibi unsurlarla çevrelenen gündelik yaşamda sosyal mesafe, bireyler ve toplumsal kesimler arasındaki etkileşimi doğrudan belirleyen bir faktördür.²⁷ Toplumsal mesafe kavramı için Marshall²⁸ sosyal grupları merkeze alarak Bogardus temelli bir başlangıç noktası çizerken Turner²⁹ ise mekânın bireyle ve grupla olan ilişkisini merkeze alarak Simmel orijinli bir yaklaşım sergilemektedir. Ayrıca Turner, Bogardus’un sosyal mesafe ölçeğinin Simmel’in kurduğu ilişkinin basitleştirilmiş bir formu olduğunu da iddia etmektedir.

Biz ve onlar ya da iç grup ile dış grup konumlanmasının bir gereği olarak, bireysel ilişkilerden ziyade gruplar arası ilişkiler açısından önyargının ne olduğunu tartışmak yerinde olacaktır. Zira aidiyet temelli bakıldığında, bireyin kendi kendine oluşturduğu önyargıdan ziyade kendi kimliğini inşa ederken ait olduğu grubun önyargılarını yeniden ürettiğini görmekteyiz. Elbette ki nesnel bir olgunun içselleştirilmesi şeklinde sosyalleşme sürecinin bir edimi olan önyargı bireyin kendini ait hissettiği

¹⁸ Güney, 2012, 153-154, Weiten, Hammer ve Dunn, 2016, 220-224

¹⁹ Allport, 2016, 44-45

²⁰ Bauman, 2010, 59

²¹ Allport, 2016, 152

²² Sennett, 2017

²³ Gülsoy, 2015

²⁴ Erdoğan, 2018

²⁵ Yavcan, 2017

²⁶ Marshall, 2009, 750

²⁷ Turner, 2020, 914

²⁸ Marshall, 2009

²⁹ Turner, 2020

toplumsal grubu korumak amacıyla kullandığı bir mekanizmadır, böylece bireyin kendi kimliğini de korumaya çalıştığı söylenebilir.³⁰

Anlaşılabileceği üzere önyargı, bireysel olmaktan ziyade gruplar arası ilişkilerin bir sonucudur.³¹ Gruplar arası ilişkinin gerek koşulu ise temas ve temas çift yönlü çalışan bir mekanizmadır. Temas, bir yönüyle önyargıyı inşa ederken öte yandan da önyargıyı ortadan kaldırma yetisine sahiptir. Bu durumun belki de en popüler örneği³² Muzafer Sherif'in Robber's Cave deneyinde görülmektedir. Deneydeki öğrenci grupları rakip ve tehdit olarak gördükleri gruplarla kıt kaynaklar için mücadele ederler ancak doğrudan temas ve ortak bir çıkar oluştuğunda ise birlikte, aynı amaç doğrultusunda hareket etme eğilimindedirler.³³ Bu bağlamda temas gerek şart olsa da önyargıyı oluşturan ya da ortadan kaldıran konunun sosyal yaşamdaki sosyoekonomik bölüşümden alınacak pay ile ilgili olduğu söylenebilir.

Ancak savaş koşulları gibi insani durumlar söz konusu olduğunda kurulan temasta, özellikle ilk karşılaşmada ve başlarda önyargının etkisinin azaldığı söylenebilir. Bahsedildiği üzere önyargı süreç ile ilgili bir tutum olduğundan temasın devamındaki her türlü etkileşim tarafından biçimlenmeye açık bir olgudur. Saygı da gündelik hayattaki bu karşılaşmalarda devreye giren bir tutumdur. Türkiye'deki Suriyeliler için de bu durum söz konusu olmuştur. Türkiye, mağduriyet yaşamış ve yaşamakta olan toplumlara ve topluluklara el uzatan bir devlet kimliğinde olagelmiş ve Suriye'de yaşanan iç savaş sonrası Suriyeli savaş mağduru insanların yaşamlarını idame ettirmelerine yönelik bir politika sergilemiştir. Ancak önyargı, geçen zamanın uzunluğu göz önüne alındığında bazı toplumsal kesimler nezdinde kaçınılmaz olarak oluşmaya başlamıştır. Uzayan süreç başta misafir olarak algılanan Suriyelileri, misafirlik kavramının hak sağlamayan, ötekileştiren ve uyumu engelleyen dokusuyla şekillenmiş bir toplumsal gruba dönüştürmüştür. Ancak Erdoğan'ın³⁴ çalışmasında da belirttiği üzere konuya misafirlik, hak, merhamet ya da iyilik merkezli yaklaşıldığında sorunların ortaya çıkması ve birikerek artması söz konusudur. Sorunları ortadan kaldırmak ise ancak konuyla alakalı politikalar gerçekleştirilerek sağlanabilir. Başka bir ifadeyle Suriyelilerin sonu gelmeyecek misafirliği durumunda izlenecek sosyal politikalar şimdiden düşünülmeli ve belki de uygulanmalıdır. Öyle ki, evrensel olarak göçün fitratında kalıcılık olduğundan yola çıkan pek çok çalışma, Türkiye'de Suriyelilerin geçici değil kalıcı olduklarına yönelik öngörülerde bulunmuştur.³⁵

Türkiye'deki Suriyelilerin kalıcı olma eğiliminin ihmal edilmemesi gereken ve sosyal politikaya yansımaları öneren çalışmalara rastlanmaktadır. Örneğin İstanbul'da 35 Suriyeli, 34 yerli toplam 69 katılımcı ile gerçekleştirilen nitel bir çalışmada, Suriyelilerin Türkiye'ye entegrasyonu tartışmaya açılmıştır. Çalışmada Suriyeli göçmenlerin eşit olmayan şartlarda ve imkânlarda yaşamlarının, ayrımcılığa ve ötekileştirmeye maruz kalmalarının kendi içlerine kapalı yaşamlarına ve bunun sonucunda da gettolaşmalarına neden olabileceğine dikkat çekilmiştir. Dolayısıyla Suriyelilerin entegrasyonunun zorunlu olduğu dile getirilmiştir.³⁶ Çalışmada bu içe kapalı kültürün geleceğin Türkiye'sinde yaratabileceği sorunlar göz önünde bulundurulmuş ve toplumsal kabul düzeyinin çok boyutlu özelliğine dikkat çekilmiştir, ayrıca durumun siyasi boyutuna işaret eden çalışmalardan da söz edilebilir. Örneğin Suriyelilerin Türkiye ekonomisi için bir fırsat olup olmadığını veya ülke güvenliği için tehdit teşkil edip etmediğinin belirlenmesinde ülke politikasının yanı sıra hâkim kültürden olan kimsenin yaşam tarzı, gündelik yaşamda Suriyelilerle temasının olup olmaması, eğer temas söz

³⁰ Volkan, 2019, 118-137

³¹ Ulu, 2019, 120

³² Ayrıca ilginç şekilde deneyi aynı tarihli (1954) bir roman olan Sineklerin Tanrısı'nda da William Golding tarafından benzer bir konu işlenmiştir.

³³ Ulu, 2019, 51

³⁴ Erdoğan, 2018a

Benzer bir açıklama Kayseri ili üzerinden yapılmıştır. Kalış süresinin uzaması ve geri dönüş ümidinin zayıflaması, Suriyelilere sahip çıkma arzusunun ve sorumluluk duygusunu azaltmaktadır. Öte yandan başta yardım edilmesi gereken mazlumlar olarak kabul edilen Suriyelilerin zaman içinde ülkenin pastasından pay alan yerleşikler olarak görülmesinin ötekileştirmeyi pekiştirdiği söylenebilir. İnsanlar bir arada yaşadıkça farklılıklar bir sorun olarak algılanmaya başlanmaktadır. Ne ki etkileşimler arttıkça Suriyelilere yönelik olumsuzluklar öne çıkmakta, yaşanan problemler göç edenlere mal edilmeye başlanmaktadır (Karaarslan ve Gençoğlu, 2019, 156, 161).

³⁵ Erdoğan, 2018a, 117-118

³⁶ Şen, 2020, 179

konusu ise karşılaşılan Suriyelilerin giyimine ve sosyoekonomik durumuna yönelik algı gibi faktörler rol almaktadır.³⁷

Önyargıya sebep olma ihtimali taşıyan ilk alan ekonomi ve istihdamdır. Kendi kendine yetmek ve sürdürülebilir geçim kaynaklarına erişebilmek göç edenlerin yerli halka entegrasyonuna imkân sağlayan ekonomik göstergelerdir. Buna rağmen yasal, ekonomik ve sosyokültürel engeller göç edenlerin kendine yeterliliğini ve sürdürülebilir geçim kaynaklarına erişimini zorlaştırmaktadır.³⁸ İşgücü piyasasında ucuz işgücü olarak kayıt dışı ekonomik büyümeye sağladıkları katkı göz önüne alındığında artan Suriyeli işçi sayısı işgücü piyasasında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan işçiler için bir dezavantaj oluşturmaktadır. Hatta kayıt dışı ekonominin yapısı gereği yerel işçiler göçerler karşısında işlerini de kaybetmektedirler.³⁹

Önyargı oluşumundaki bir diğer unsur ise toplumun yapısından kaynaklı sosyokültürel eksendir. Gündelik yaşamdaki karşılaşmaları konumlandırın saygı olgusu bu noktada devreye girmektedir. Suriyeli göçmelere karşı gündelik yaşamda tahsis edilemeyen saygı, yerli halk yani Türkiye vatandaşı olmaktan kaynaklanan yaşam avantajlarının elinden alındığı düşüncesinde yatmaktadır. Bu düşüncenin ise sosyal hayatta reel bir karşılığının olmayabileceği unutulmamalıdır. Gaziantep'te 2017 yılında yapılan bir çalışma bu duruma iyi bir örnek teşkil etmektedir. Çalışmanın sonucunda kent ekonomisi açısından Suriyeli nüfusun daha az maliyetli (ve daha az nitelik gerektiren işlerde çalışan) bir işgücü seçeneği olmasından ötürü iş bulma konusunda kendilerine yönelik önyargının oluşmadığı (%56) görülmüştür.⁴⁰

Sosyokültürel etkinin ekonomi haricinde bir diğer bileşeni de benzerlik durumudur. Fizyolojik ya da kültürel olarak göçer kesimin yerli kesime benziyor oluşu önyargı oluşumunu azaltıcı bir etki sağlar ancak tam tersi durumda da önyargı oluşumunun hızlanması söz konusudur.⁴¹ Bununla ilişkilendirilebilecek bir çalışmada aşiret ve akrabalık ilişkilerinden hareket edilmiştir. İlişki ağlarının sıklığı ve samimiyeti, aşiret kimliği ve yükümlülüklerinin içselleştirilmesi, ekonomik kaynakların kapasitesi, dini ve insani değerler göçmen insanlara karşı dayanışma ve yardımlaşmayı olumlu yönde belirlemektedir.⁴²

Önyargıyı inşa eden bir diğer olgu ise nüfustur. Özellikle de geleceğe yönelik nüfus artış hızı üzerindeki kanaatler göçerlere ilişkin önyargı oluşturucudur. Bu duruma bir örnek olarak Kayseri'de 24 sivil politik aktörle Suriyeliler hakkında gerçekleştirilen nitel alan araştırmanın verileri sunulabilir. Öyle ki çalışma sonucunda Kayserililerin önyargılarının Suriyelilerin çocuk sayısı ve nüfus artış hızına yönelik kanaatler etrafında şekillendiği görülmektedir.⁴³ Çocuk sayısı ailenin bakamadığı durumda topluma ve devlete bakılması gereken bir yük olarak algılanmaktadır. Bu sebeple kontrolsüz bir nüfus artışı göçer ve yerel kesim arasındaki gerilimi arttıracaktır ve yerel halkın önyargı üreteceği aktif bir olgu olarak mevcudiyetini sürdürecektir.

Genel anlamda inşa edilen önyargının gerçeği yansıtmama ihtimalinin ağır bastığı görülmektedir. Ankara'da 400 kişiyle yapılmış bir alan çalışmasında Suriyelilere yönelik önyargıların nedenleri tartışılmıştır. Söz konusu çalışmada katılımcıların verdiği cevaplara göre ekonomi, asayiş ve sosyokültürel kaygılar gibi konuların önyargının oluştuğu başat alanlar olduğu görülmüştür. Ancak istatistiklere bakıldığında ise oluşan önyargıların gerçeklerle örtüşmediği görülmektedir. Çalışmada Suriyelilerin gelmesi ile işsizlik, sosyal yardımlar, yeni istihdam kollarının açılması, ticaret hacminin genişlemesi, vergi verenlerin sayısının artması, ihracata katkı gibi alanlarda Türkiye ve Türk vatandaşları lehine bir artış olduğu ortaya konulmuştur. Buna ilaveten asayiş konusunda problemlerin

³⁷ Şen, 2020, 212

³⁸ Türkiye'deki Suriyeli Mültecilerin Ekonomiye Katılımı, 2019, 12

³⁹ Erdoğan, 2018a, 80-83

⁴⁰ Gültekin vd., 2018, 30-31

⁴¹ Cüceloğlu, 2017, 545

Cüceloğlu önyargının kaynakları arasında ele aldığı algılanan benzerlik miktarını Türkiye'ye yerleşen göçmenlerle ilişkilendirerek ele almaktadır. Oysa biz bu bakışın daha genelleştirilebilir bir çözümlenme ile değerlendirmeye alınabileceği iddiasını taşıyoruz. Bu bakımdan benzerlik ve farklılık konusundaki çözümlenmeler toplum yapısının olduğu kadar toplum yapısı içerisinde yer alan farklı grupların özellikleriyle de açıklanabilir.

⁴² Kaya, 2017, 53, 129

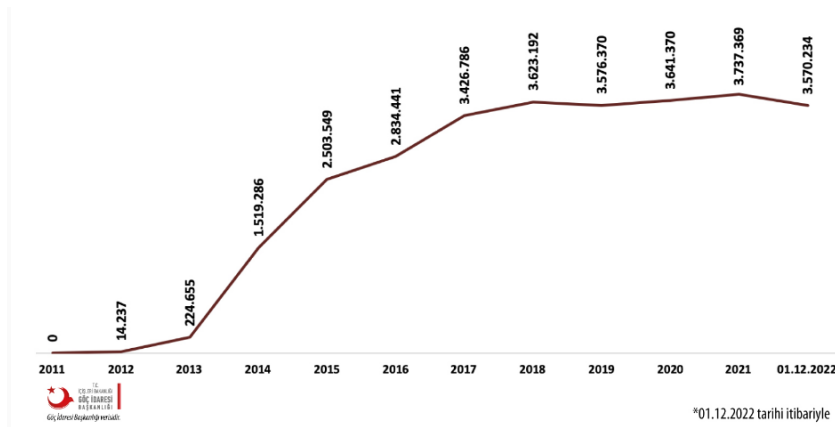
⁴³ Karaarslan ve Gençoğlu, 2019, 70-71

olmadığı; eğitim ve sağlık alanında kalitenin düşmediği, hatta sağlık alanında 2011-2016 yılları arasında ciddi bir iyileşme olduğunu iddia eden çalışmalar da söz konusudur.⁴⁴

Suriyelilerin Göçü ve Türkiye'nin Uyum Çalışmaları

Suriye'de 2011 yılında başlayan rejim karşıtı hareketlerin kısa sürede kontrolden çıkması ile başlayan kriz, iç savaşa dönüşmüştür. İç savaş, ilk 3,5 yılda 150-200 bin insanın ölmesine, milyonlarca insanın yaralanmasına ve evini kaybetmesine sebep olmuştur. Ayrıca tüm dünyayı etkileyecek bir göç dalgası da tetiklenmiştir.⁴⁵ Türkiye ise sınırında gerçekleşen durum karşısında insani yardımı önceleyen, insan ve çözüm odaklı bir dış politika izlemiştir.⁴⁶ Uzun süre açık kapı politikası uygulayan Türkiye göç kaynaklı bir krizi yönetmek durumunda kalmıştır. Bu durum 2011 yılından bu yana Türkiye'deki Suriyeli göçerlerin sayısını veren aşağıdaki grafikten görülebilir. Yıllara göre göçer sayısı ve artış oranı değişmekle birlikte genel trend Türkiye'deki Suriyeli göçer sayısının arttığını göstermektedir (Grafik 1):

Grafik 1: Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler (2011-2022)

Kaynak: <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> **Erişim Tarihi:** 08.12.2022

Türkiye'de bulunan Suriyelilerin çoğu kamplar dışında yaşamaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre Türkiye'de geçici koruma altındaki kayıtlı Suriyeli sayısı, 01.12.2022 tarihi itibarıyla, toplam 3 milyon 570 bin 234 kişidir. Bu sayı içerisinde geçici barınma merkezinde kalanlar 47.615 kişi ve geçici barınma merkezinde kalmayanlar ise 3.522.619 kişidir.⁴⁷ Resmi sayılar göz önünde tutulduğunda Türkiye'deki Suriyeli nüfusun kamp dışında yaşamı tercih ettiği anlaşılmaktadır. Bu tercihin sonucu olarak da Suriyeli göçerlerin Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yerli halk ile gündelik yaşamın çeşitli yönlerinde bir şekilde temasta oldukları söylenebilir. Ayrıca kampta mümkün olmayan yerleşik kültürle temas yerli halkın göçerleri kabulüne etki edebilecek şekilde kültürleşmeyi de beraberinde getirebilir. Başka bir ifadeyle gündelik yaşamda meydana gelen karşılaşmalar Suriyeli göçerlerin yerleşik kültürle etkileşimleri ve sosyalizasyon süreçleri hâkim kültürel çoğunluk içerisinde var olabilmelerine imkân sağlaması hususunda önemlidir. Elbette gündelik yaşamdaki karşılaşmalar her zaman uyum ekseninde olmayabilir, dışlayıcı düşüncelerden ve pratiklerden kaynaklı risklerin ortaya çıkması da mümkündür.

Ancak bir önceki paragrafta bahsedilen uyum ihtimalini azaltan çok önemli bir durum söz konusudur. Zira Suriyelilerin tüm Türkiye'ye eşit olarak dağılmadığı görülmektedir. Sosyoekonomik imkanlarıyla farklılaşan illere yerleşen Suriyeliler istihdam, eğitim, sağlık gibi farklı olanakları gözeterek konuşlanmaktadır. Dolayısıyla bir ilin ekonomisine katkı sağlayan Suriyeliler başka bir ilde

⁴⁴ Taştan, Haklı ve Osmanoğlu, 2017

⁴⁵ Erdoğan, 2018a, 175

⁴⁶ İren, 2018, 117

⁴⁷ Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2022

güvenlik sorununun öznesi veya nesnesi durumunda olabilmektedirler.⁴⁸ Suriyeli göçerlerin yerli halka uyumu noktasında geliştirilecek her türlü politikanın illere göre farklılık göstermesi gerekmektedir.

Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması'na⁴⁹ göre, Suriyelilerin %21'i sosyal hayata hala uyum sağlayamadıklarını, %33'ü ise kendilerini topluma ait hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Çalışmada Suriyeliler; kültüre (%44), ahlaki (%29) ve dini yaşama (%18) ilişkin farklılıkların yanı sıra savaşın yarattığı psikoloji (%60) ile maddi yetersizliklerin (%72) de uyum sağlamalarına engel oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Sosyal yaşamı içerisine alan bu sorunlar göçün muhtelif sonuçları olmakla birlikte, sorunlara ilişkin geliştirilecek çözümler, yerli ve göçmen halkın atacağı adımlarla mümkün görünmektedir. Dolayısıyla soruna yönelik çözümler çift yönlü pratiklerle mümkündür ve çözüme giden ilk adımda sorunların tanımlanması oldukça önemlidir.

Çift yönlü etkileşimin bir aktörü Suriyeliler ise diğeri de Türkiye'nin yerli halkıdır ve yerli halkın Suriyeli göçerlere karşı tutumu Suriyelilerin gündelik yaşamda aldıkları yerin ve rolün normalleşip normalleşmediğini ya da ne kadarıyla kabul gördüğünü belirlemektedir. Toplumsal kabul ve uyum konusunu dikkate alan bir çalışma, Türkiye'deki kamplardan ayrılarak İstanbul'a yerleşen ve istihdama katılan 30 Suriyeli ile mülakat yapılarak gerçekleştirilmiştir. İkamet etmek, çalışmak, temel kamu hizmetlerinden (eğitim, sağlık, belediye hizmetleri vb.) yararlanmak ve kendilerini güvende hissetmek için vatandaşlık hakkı isteyen kişilerden oluşan katılımcılar Türkiye yerli halkının vereceği tepkiden çekinmektedir⁵⁰. Yıldırımalp, İslamoğlu ve İyem⁵¹ gündelik yaşamda karşılaşılan sorunların müsebbibi olarak en ufak bir sorunda Suriyelilerin suçlandığını iddia etmekte ve bu sebeple de Suriyeli bazı grupların gettolaşan kapalı bir kültürle yaşamlarını devam ettirdiklerinden bahsetmektedir. Değindikleri bir diğer konu da Türkiye halkının Suriyeli göçerlere sağlanan imkanları hak olarak görebilmesi sağlanabilirse kültürlerin birbirini tanımak adına daha az tepkisel olacaktır.

Türkiye'deki Suriyelilerin gündelik hayatından hareket edilerek 2014-2015 yıllarında Antep-Kilis çevresinde 48'i Türkiye Cumhuriyeti, 67'si Suriye vatandaşı olan toplam 115 kişiyle derinlemesine görüşmelerle veri toplayan bir çalışmada, gündelik hayatın sürdürülmesine engel olan sorunlar ele alınmıştır. Çalışma cinsiyet, eğitim durumu ve sosyoekonomik olarak (üst, orta, alt) farklı kesimlerden oluşan Suriyelilerin yaşamını dikkate almakla birlikte, Suriyelilere yönelik sosyal dışlanma ve damgalamanın nedenlerine de odaklanmaktadır. Çalışmaya göre söylentiler ve dezenformasyonlar Suriyelilere yönelik güvensizliği artırırken; (dil yüzünden) iletişim kuramama, ağır çalışma koşulları, yoksulluk, ucuz işçilik ise sömürüyü artırmaktadır. Suriyeliler, Türkiye'de yaşadıkları tüm bu sorunlardan, geliştirdikleri taktikler ve ortaya koydukları çabalarla kurtulmaya çalışmaktadırlar. Kılık-kıyafet, ev ve iş yerine asılan Türk bayrağı, dil öğrenme, kültürlerine dönük iş yerleri açma gibi taktikler gündelik hayatlarını sürdürmelerine yardımcı olmaktadır.⁵² Bu taktikler bir bakıma arafta kalabilme stratejileridir zira hem sosyal dışlanmayı önleyip kendi kültürleri ile var olmaya devam edebilmekte hem de içinde buldukları kültüre adapte olmayı amaç edinmektedirler.

Suriyeliler için Türk kültürüne uyumun önemli bir koşul olduğu söylenebilse de uyuma neyin engel oluşturduğunu tartışmaya açmak daha kritiktir. Yapılan bir çalışmada görüldüğü üzere bir bölgeye yerleşen Suriyelilere ilk olarak bölge halkı tarafından zor durumdaki misafir olmaları gerekçesiyle kucak açıldığı görülse de kalış süresi uzadıkça ve artan göçer nüfusuyla birlikte yerli halkın tutumu tersine dönmüştür. Suriyeli göçerler artan kiralardan, kayıt dışı ekonomi ve ucuz iş gücü sebebiyle Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları arasında artan işsizlik oranının, sağlık ve eğitim gibi sosyal hizmetlerde ortaya çıkan aksaklıkların, dilencilik gibi huzuru bozan durumların sorumlusu olarak görülmeye başlanmıştır. Ayrıca az da olsa karıştıkları suçlar ve oluşan tekinsizlik hissi yerli halkta yabancı düşmanlığı olarak algılanabilecek tutum ve öfkeyi meydana getirmiştir.⁵³ Bu duruma örnek birkaç haber verilebilir. Bu haberlerden ilki İstanbul Bağcılarda yolun ortasına oturup gelene geçene

⁴⁸ Bu durumu ayrıntılı bir incelemeyle ele alan bir çalışma için bkz: Öztürkler ve Göksel, 2015

⁴⁹ Türkiye'deki Suriyelilerin Demografik Görünümü, Yaşam Koşulları ve Gelecek Beklentilerine Yönelik Saha Araştırması, 2017, 115-118

⁵⁰ Yıldırımalp, İslamoğlu ve İyem, 2017

⁵¹ Yıldırımalp, İslamoğlu ve İyem, 2017

⁵² Deniz vd., 2016

⁵³ Erdoğan, 2018a, 117-118

laf ettiği ve huzursuzluk çıkardığı iddia edilen Suriyeli bir esnaftır.⁵⁴ Bir diğer haber ise Gaziantep'te sosyal medya hesabı üzerinden provokatif paylaşımlar yapan bir avukattır.⁵⁵

Yerli halkta Suriyeli göçerlere karşı gelişen olumsuz tutumun bir diğer bileşeni de Suriye'deki politik ajandanın belirsizliğidir. Türkiye'nin sınır komşusu olması sebebiyle Suriye'nin politik atmosferinde meydana gelecek bir iyiyeye gidış pek çok göçerin de geri dönüşü anlamına gelmektedir. Bu geri dönüş beklentisi de uyma davranışına karşı bir direnç olarak göçerlerin yaşantısında kendisini gösterirken yerli halkın olumsuz tutumunu da kuvvetlendirmektedir. Bu yorum "Suriyeli Göçmenlerle Birlikte Yaşamak" adıyla Kayseri'de gerçekleştirilen çalışmanın bulgularınca da desteklenmektedir. Siyasi, sivil toplum ve alt yapı ayağında yer alan kurum ve kuruluşların lider, başkan ve yöneticilerinden toplanan veriler Suriyelilerin uyma davranışına ekseriyetle yönelmemesinin en önemli sebebi olarak Suriye'deki savaşın ve politik ortamın belirsizliğini göstermektedir.⁵⁶ Ancak öte yandan Suriyelilerin gündelik hayatına yönelik bir diğer çalışma ise Suriye politik ortamı kronikleştikçe ve Türkiye'de kalma süresi uzadıkça Suriyeli göçerlerin ülkelerine geri dönme isteğinin azaldığını söylemektedir.⁵⁷

Araştırmanın Hipotezleri

Suriye'deki iç savaş neticesinde önemli sayıda Suriyeliyi göçer olarak kabul eden Türkiye, süre uzadıkça sosyal huzursuzluklarla karşı karşıya kalmaktadır. Savaşa bağlı zorunlu göçle gelen ancak hukuki ve sosyal statülerinin örtüşmemesi sebebiyle toplumsal adaptasyonları zorlaşan Suriyeliler, Türkiye'de farklı toplumsal kesimlerden insanlarla gündelik yaşamın dinamikleri içerisinde etkileşime girmektedir. Bu kesimlerden biri de elbette Türkiye'deki üniversitelerde görev yapan akademisyenlerdir. Bu çalışma Suriyeli göçmenlerin nüfusa oranla fazla olduğu illerdeki devlet ve vakıf üniversitelerinde çalışan akademik personelin Suriyeli göçmenlere karşı önyargıya bağlı sosyal mesafesini değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Çalışma neticesinde aşağıdaki hipotezler değerlendirilmiştir:

H₁: Göçmen politikalarının farkında olma ile Suriyelileri özel yaşama kabul etme arasında ilişki vardır.

H₂: Göçmen politikalarının farkında olma ile Suriyelileri kamusal yaşama kabul etme arasında ilişki vardır.

H₃: Akademisyenlerin kamusal yaşamda Suriyelilerle temasta olma istekleri ile özel yaşamlarında temasta olma istekleri arasında ilişki vardır.

Yöntem

Bu araştırma Türkiye'deki devlet ve vakıf üniversitelerinde çalışan akademik personelin Suriye'den Türkiye'ye göçe ve göç politikalarına ilişkin bilgileri nezdinde Suriyeli göçmenlerle sosyal ilişki kurma istekliliğini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Yürütülen çalışmanın etik kurul izni, Siirt Üniversitesi Rektörlüğünün 110 numaralı oturumunda 31.12.2020 tarihinde onaylanmıştır. Veri toplama süreci nicel araştırma tekniklerinden biri olan anketle çevrimiçi ortamda 2021 Nisan ile 2021 Temmuz ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracı olarak anketin tercih edilmesi, sosyal yaşam hakkında tutumlarla ve fikirlerle ilgili tarafsız enformasyon elde etme isteğine dayanmaktadır.⁵⁸ Araştırmada nicel araştırma tekniklerinden olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli iki veya daha fazla değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve derecesini belirlemek amacıyla kullanılmaktadır.⁵⁹

Evren ve Örneklem İlişkin Bilgiler

Türkiye'de 129 devlet, 75 vakıf ve 4 vakıf meslek yüksek okulu olmak üzere toplam 208 üniversite mevcuttur.⁶⁰ 2021 yılı istatistiklerine göre 81.467'i kadın, 98.218'i erkek olmak üzere toplam

⁵⁴ Habertürk, 2022a

⁵⁵ Habertürk, 2022b

⁵⁶ Karaarslan ve Gençoğlu, 2019, 97

⁵⁷ Deniz vd., 2016, 195, 209-210

⁵⁸ Ünsal, 2003, 6; Neuman, 2016, 224

⁵⁹ Karasar, 2009, 81

⁶⁰ Türlerine Göre Mevcut Üniversite Sayısı, 2022

akademisyen sayısı 179.685'tir. Araştırma Göç İdaresinin Suriyeli göçmenlerin yaşadığı en yoğun 15 şehrin üniversitelerindeki akademisyenleri evren kabul etmektedir.

Örnekleme ilişkin sosyodemografik özellikler yaş, cinsiyet ve medeni durum olmak üzere üç ana kategoride derlenmiştir. Geçerli sayılan yanıtlara göre 361 kişiden oluşan katılımcıların yaş dağılımlarında 18-29 yaş aralığında 40 kişi (yüzde 11,1), 30-39 yaş aralığında 160 kişi (yüzde 44,3), 40-49 yaş aralığında 100 kişi (yüzde 27,7) ve son alt kategori olan 50 yaş ve 50 yaş üzerinde olan 61 (yüzde 16,9) kişinin olduğu bilinmektedir. Katılımcıların yüzde 55,1'i (n=199) erkeklerden oluşurken yüzde 67,3'ünün (n=243) evli olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada E. S. Bogardus'un ölçeği iki ya da daha fazla toplumsal grup arasındaki toplumsal uzaklığı, bir grubun üyeleriyle çeşitli türlerde toplumsal etkileşime girme veya yakınlık kurma konusundaki sınırları göstermek için kullanılan sosyal mesafe ölçeğinin⁶¹ soruları yapılan ekleme ve uyarılama ile kullanılmıştır; ancak yanıtlar likert tipinde toplanmıştır. Aslına bakılırsa Bogardus'un ölçeği sosyal mesafe için halihazırda kullanılan ama zaman içerisinde pek çok güncellemeye tabi tutulan bir ölçektir.⁶² 1925 yılında toplum içindeki farklı toplumsal grupların (örn. inanışlar, etnik kimlikler vb.) ötekiyle etkileşime girmeye istekliliğini ölçmek için ilk kez kullandığı ölçeği Bogardus da zaman içerisinde teorik temellerinden pratikteki kullanımına güncellemiştir.⁶³ Bir toplumsal kesimle tamamen ilişki kurmakla, tamamen ilişkiden kaçınma üzerine kurulu tek boyutlu bir ölçek olan sosyal mesafe ölçeğinin soruları bu çalışmada düzenlenerek diğer bir tek boyutlu ölçek tipi olan likert kullanılarak uygulanmıştır. Ayrıca tarafımızca kurgulanan Göçmen Kabul Politikaları Algısı adlı ölçeğin sorularıyla da yanıtlar toplanmıştır. Çalışmada evrendeki her bir bireyin örnekleme seçilme konusunda eşit şansa sahip olduğunu ifade eden tesadüfi örnekleme⁶⁴ ile amaca yönelik örnekleme kullanılmıştır.

Kullanılan Ölçekler

Araştırmada iki farklı ölçek kullanılmıştır. Bunlardan ilki, yapılan keşfedici faktör analizi (KFA) sonucunda üç alt boyuttan oluştuğu anlaşılan Göçmen Kabul Politikaları Algısı (GKPA) olarak adlandırılan ölçektir. Tablo değerlerine bakıldığında (Bkz.: Tablo 1), ölçek maddelerinin faktör yüklerinin 0,608-0,890 değerleri arasında olduğu; ölçeğin örnekleme yeterliliğini temsil eden KMO değerinin 0,768, ölçeğin açıklanan toplam varyansının %66,392 ve ölçeğin güvenilirlik kat sayısını temsil eden değerin 0,762 olduğu anlaşılmaktadır. Bu bulgulara bağlı olarak bahse konu olan ölçeğin güvenilir⁶⁵ ve aynı zamanda geçerli bir yapıya sahip olduğu ifade edilebilir.

Tablo 1.: Göçmen Kabul Politikaları Algısı (GKPA) Ölçeğinin Keşfedici Faktör Analizi Sonuçları

Ölçek İfadeleri	Boyutlar		
	GSP	Yİ	BP
GSP3. Göç konusunda gelişmiş ülkelerin ekonomik sorumluluk üstlenmesi gerekmektedir.	0,887		
GSP4. Gelişmiş ülkeler sorunun çözülmesinde, sadece ekonomik alanda değil, farklı alanlarda da katkı sağlamalıdır.	0,798		
GSP2. Sadece göç alan ve göç veren ülkeler değil, gelişmiş ülkeler de sorunun çözülmesine katkı sağlamalıdır.	0,791		
GSP1. Sadece göç alan ve göç veren ülkeler değil, gelişmiş ülkeler de göç sorununun kaynağıdır.	0,690		

⁶¹ Neuman, 2016, 309

⁶² Parrillo ve Donoghue, 2005

⁶³ Bogardus, 1925, 1933

⁶⁴ Neuman, 2016, 331; Kuş, 2003, 45

⁶⁵ Nunnally, 1978

YI2. Göç, yoksul kesimler ve ülkeler için ciddi bir sorundur.		0,838	
YI3. Göç kendi kendine yeterliliği olmayan, yoksul ülkeler için bir sorundur.		0,799	
YI1. Günümüzde göç daha çok zorunlu sebeplerle gerçekleştirilmektedir.		0,608	
BP1. Gelişmiş ülkeler göç alan ülkelere sadece maddi destek vermelidir.			0,890
BP2. Avrupa Birliği'nin göçmenlere ilişkin politikaları yeterlidir.			0,641
Açıklanan varyans	%30,660	%21,538	%14,915
Açıklanan toplam varyans	%66,392		
KMO	0,768		
Cronbach alfa kat sayısı	0,762		
Not: GSP: Göçün sorumluluğunu paylaşma; YI: Yoksunluk İlkesi BP: Baz Politika			

Araştırmada likert tipi cevaplar alınarak kullanılan sosyal mesafe ölçeğinin keşfedici faktör analizinde iki alt boyuttan oluştuğu görülmüştür. Analiz sonuçlarına Tablo 2'de yer verilmiştir.

Tablo 2.: Bogardus Sosyal Mesafe Ölçeğinin Keşfedici Faktör Analizi Sonuçları

Ölçek İfadeleri	Boyutlar	
	ÖYP	SYP
ÖYP5. Suriyeli göçmen biriyle oğlumu evlendirebilirim.	0,900	
ÖYP6. Suriyeli göçmen biriyle kızımı evlendirebilirim.	0,897	
ÖYP4. Suriyeli göçmen biriyle evlenebilirim.	0,853	
ÖYP3. Suriyeli göçmenleri evimde misafir edebilirim.	0,648	
ÖYP2. Suriyeli göçmenler üniversitede aldıkları eğitimden sonra ülkemizde devlet memuru olabilirler.	0,617	
ÖYP1. Suriyeli göçmenlere Türkiye tarafından vatandaşlık hakkı tanınabilir.	0,579	
SYP4. Suriyeli öğrenciler okulumuza misafir öğrenci olarak gelebilir.		0,835
SYP6. Suriyeli göçmenler öğrencim olabilir.		0,823
SYP5. Suriyeli göçmenler meslektaşım olabilir.		0,785
SYP2. Suriyeliler ülkemize sığınabilir.		0,675
SYP8. Suriyeli göçmenler ülkemiz vatandaşıyla resmî nikâhla evlenebilirler.		0,671
SYP3. Suriyeli göçmenler komşum olabilir.		0,654
Açıklanan varyans	%32,258	%30,330
Açıklanan toplam varyans	%62,588	
KMO	0,877	
Cronbach alfa kat sayısı	0,889	
Not: ÖYP: Özel yaşamı paylaşma; SYP: Sosyal yaşamı paylaşma		

Tablo 2'de sunulan bulgulara bağlı olarak ölçeğin iki faktörlü yapısının sağlandığı, ölçek ifadelerinin faktör yüklerinin 0,579-0,900 arasında yüklendiği anlaşılmaktadır. Ölçeğin örneklem yeterliliğini temsil eden KMO değerinin 0,877 ve ölçeğin güvenilirliğini ifade eden değer ise 0,889 olduğu

görülmemektedir.⁶⁶

Verilerin Toplanması ve Analizi

Türkiye'deki devlet ve vakıf üniversitelerinde görev yapan akademisyenlerin Suriyeli göçmenlerle önyargı temelli sosyal mesafesini ölçmeyi amaçlayan bu çalışma için katılımcılara ilgili anket linki ve Siirt Üniversitesi Rektörlüğü'nden alınan etik kurul izni, yine Siirt Üniversitesi'nin elektronik belge yönetim sistemi (EBYS) üzerinden iletilmiştir. Toplanan veriler SPSS istatistik programına işlenmiştir. Elde edilen verilerin kontrolü başta normallik değerini gözeterek gerçekleştirilmiştir. Kullanılan her iki ölçeğin alt faktörlerinin kabul edilebilir aralıkta basıklık çarpıklık değerleri aldığı tespit edilmiştir. Normal olduğu bulguların dağılım ardından pearson çarpım moment korelasyon katsayısı dikkate alınarak değişkenler arası ilişkiler tespit edilmiştir.⁶⁷

Bulgular

Türkiye üniversitelerinde görev yapan akademisyenlerin Türkiye'deki en büyük göçmen grubu olan Suriyelilere karşı sosyal mesafelerini önyargı kavramı üzerinden anlamlandırmayı amaçlayan bu çalışmada göç sürecinin ve göç politikalarının algılanışı ve Suriyelilere karşı sosyal mesafe durumu incelenmiştir. Tablo 3'te sosyal mesafe olgusunun bileşeni olan özel alan ve sosyal alan değişkenleri ile Suriyelilerin muhatap olduğu göç politikasının algılanışı arasındaki ilişkiyi ortaya koyan korelasyon tablosu yer almaktadır.

Tablo3.: Korelasyon Analizi Sonuçları

Ölçekler	Ort.	S. S.	GKPA	ÖYP	SYP
GKPA	3,79	0,464	1		
ÖYP	1,55	0,387	-0,146**	1	
SYP	1,15	0,266	-0,222**	0,530**	1

Not: GKPA: Göçmen Kabul Politikaları Algısı; ÖYP: Özel yaşamı paylaşma; SYP: Sosyal yaşamı paylaşma; Ort.: Ortalama; S. S.: Standart sapma; **: p<0,001

Tablo 3 incelendiğinde sosyal mesafe ölçeğinin alt boyutlarından biri olan sosyal yaşamı paylaşma (SYP) ile göçmen kabul politikaları algısı (GKPA) arasında negatif yönde ancak düşük düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu ($r=-0,222$; $p<0,01$) görülmektedir. Sosyal mesafe ölçeğinin alt boyutlarından özel yaşamı paylaşma (ÖYP) ile de göçmen kabul politikaları algısı (GKPA) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki ($r=-0,146$; $p<0,01$) görülmektedir. Ayrıca sosyal mesafe ölçeğinin alt boyutları (SYP, ÖYP) arasında ise pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ($r=0,530$; $p<0,01$) görülmektedir. Görüldüğü üzere çalışmanın öngördüğü hipotezlerin araştırma sonuçları neticesinde desteklendiği anlaşılmaktadır (Değerler için bkz. Tablo 3).

Göçmen kabul politikaları algısı ile Suriyelileri özel yaşama kabul etme isteği ilişkisi

Araştırmada göçün sorumluluğunu paylaşma (GSP), yoksunluk ilkesi (Yİ), baz politika (BP) alt boyutlarından oluşan Göçmen Kabul Politikaları Algısı (GKPA) ölçeği kullanılan ölçeklerden biridir. Kullanılan bir diğer ölçek olan Sosyal Mesafe ölçeğinin alt boyutlarından özel yaşamı paylaşma (ÖYP) isteği ile göçmen kabul politikaları algısı arasında negatif yönlü, anlamlı bir ilişki gözlenmiştir ($r=-0,146$; $p<0,01$). Başka bir ifadeyle Türk akademisi Suriyelilerin adaptasyon sorunlarını sosyal mesafe olarak yeniden üretmektedir. Türkiye'deki akademisyenler için Suriyeli göçerlerin muhatap olduğu sosyal politikaların, hukuki statülerin ve süreç temelli zorlukların farkında olmaları, sosyal mesafeyi azaltıcı bir refleksten ziyade önyargıyı arttırıcı hükümdedir denilebilir.

Göçmen kabul politikaları algısı ile Suriyelileri kamusal yaşama kabul etme isteği ilişkisi

Sosyal Mesafe ölçeğinin bir diğer alt boyutu olan sosyal yaşamı paylaşma (SYP) isteği ile de Göçmen Kabul Politikaları Algısı (GKPA) arasında negatif yönlü, anlamlı bir ilişki gözlenmiştir ($r=-0,222$; $p<0,01$). Başka bir ifadeyle Türk akademisi Suriyelilerin adaptasyon sorunlarını sadece özel

⁶⁶ Nunnally, 1978

⁶⁷ Tabachnick ve Fidell, 2007

hayatlarında değil toplumsal yaşam nezdinde de yeniden üretmektedir. Akademisyenler önyargıyı ve dolayısıyla sosyal mesafeyi sadece özel hayatlarında değil, kamusal yaşamda da öncelemektedir ve bu tutum, Suriyeli göçerlerin tabi oldukları sosyopolitik bağlamın farkında olunmasına karşın geliştirilmektedir.

Kamusal ve özel yaşamda Suriyelilerle temasta olma isteklerinin ilişkisi

Ayrıca Sosyal Mesafe ölçeğinin alt boyutları olarak yüklenen özel yaşamı paylaşma (ÖYP) ve sosyal yaşamı paylaşma (SYP) isteklilikleri arasında da pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=0,530$; $p<0,01$). Diğer bir ifadeyle Suriyelilere karşı sosyal mesafe tek boyutlu bir toplumsal düzlemde gerçekleşmemektedir. Karşılaşmanın çift yönlülüğü, önyargının da sadece kamusal alanda kalmamasına neden olmaktadır. Akademisyenler, gündelik hayatın gerek özel gerekse kamusal alanlarında Suriyelilerle etkileşime girmek istememektedirler. Doğal olarak da önyargının mevcudiyeti sosyal mesafe uyarınca onanmaktadır.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Bu çalışma, göçün ve Suriyeli göçmenlerin Türk toplum yapısına uyum sağlamakta yaşadıkları zorluklardan birine, önyargıya odaklanmıştır. Göçün etkilerinin çok boyutluluğu düşünüldüğünde, bütüncü, statik veya kesin bir açıklama yapmak mümkün görünmemektedir. İlgili literatür özetlenirken bahsedildiği üzere bugüne kadar toplumun farklı kesimleriyle göç konusunda çalışılmış olsa da ülkemizde bulunan üniversitelerdeki akademik personelin tamamını kapsayan bir çalışma literatürde bulunmamaktadır. Bu bakımdan çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Nitekim entelektüel bir seçkin tabaka olan akademisyenlerin kültürel, sosyal, ekonomik sorunlara duyarlılığı yüksek olan kesimler arasında yer aldığı söylenebilir. Bu durum, çalışmamızda belirtilen bulgular ile doğrulanmıştır. Akademisyenler, göçmenlere ilişkin politikalardan oldukça haberdardır ancak bununla birlikte akademisyenlerin Türkiye’de diğer bazı toplumsal kesimlere nazaran sahip oldukları daha iyi yaşam standartları, entelektüel çevre, dil kullanım kabiliyeti ve hatta kültürel ayrılıklar nedeniyle, günlük hayatta göçmenlerle etkileşime girme olasılıkları sınırlıdır.

Literatür özeti verilirken ifade edildiği gibi göçün olumsuz etkileri göçmen ve yerli halkın uyumu ile ortadan kalkabilecektir. Bahsedildiği üzere bu konuda yapılmış çalışmalar ikamet, çalışma, temel kamu hizmetlerinden faydalanma gibi olanaklardan yararlanmak için vatandaşlık isteyen Suriyeli göçmenler bulunduğunu göstermektedir⁶⁸ dolayısıyla uyumun önemli sacayaklarından biri olarak vatandaşlıktan başka bir ifadeyle gündelik yaşamda eşitlikten, eşitliği sağlayan mekanizma olarak da saygı mefhumundan bahsetmek mümkündür. Ancak akademisyenler nezdinde ortaya konan sosyal mesafe gerek özel alanda gerekse kamusal alanda, akademisyenlerin göç politikalarına ve göçmenlerin sosyopolitik, sosyoekonomik durumlarına ilişkin bilgileri olsa bile mevcudiyetini korumaktadır. Göçmenlerin süreç içerisinde gettolaşıyor olması da bu durumu beslemektedir.

Akademisyenlerin toplumun kimi kesimlerine nazaran sosyoekonomik statüleri sebebiyle sahip oldukları yaşantıda göçerlerle karşılaşma ihtimallerinin az olması; etkileşime girmemeyi, tanımamayı, dış gruba karşı önyargının şiddetini ve sosyal mesafeyi arttırmaktadır. Literatürde bahsedildiği üzere uzayan süreç halkın yoğunluğunda da bir önyargı ve sosyal mesafe oluştuğuna işaret etmektedir. Bu bağlamda Türkiye’deki akademisyenlerin pozisyonu da halktan farklı değildir. Önyargının da arkadan konuşmadan başlayıp, ortadan kaldırmaya giden bir spektrum olduğu düşünüldüğünde bu spektrumda bireysel suçlar dahilinde sınırların zorlandığı⁶⁹ görülmektedir.

Süre uzadıkça oluşan ve artan sosyal mesafe, göç olgusunun Erdoğan’ın⁷⁰ da dediği gibi fitratında yer alan kalıcılık durumu üzerinden okuduğunda, önyargı dolayısıyla gelecek zaman içerisinde kronikleşecek sorunları da beraberinde getirecektir. Öte yandan Taştan ve diğerlerinin⁷¹ gerçekleştirdiği çalışmada, Suriyeli göçmenlere ilişkin önyargının gerçeklerle uyuşmadığı dile getirilmiştir. Bu bakımdan göçmenlerin ülkemizdeki pozisyonunun anlatılması gerekmektedir. Göçmenlere sağlanan imkânlar Türkiye vatandaşlarıyla eşit olduğunda ya da ülke vatandaşı olmaktan

⁶⁸ Yıldırımalp vd., 2017

⁶⁹ Karaca, 2021

⁷⁰ Erdoğan, 2018a, 117-118

⁷¹ Taştan vd., 2017

kaynaklanan avantajları ortadan kaldırmadığı sürece yerli halk tarafından Suriyeli göçmenlerin varlığının tehdit olarak algılanmamasına yönelik politikalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Kısıtlar

Çalışmaya katılımları için evrene dâhil tüm devlet ve vakıf üniversitelerinde çalışan akademisyenlere Elektronik Belge Yönetim Sistemi (EBYS) üzerinden katılım davet yazısı gönderilmiş olup, üniversitelerin çoğundan gerekli izin sağlanmıştır. Akademik personele birkaç kez EBYS üzerinden katılım daveti yapılmıştır. Ancak EBYS sistemlerinin kullanılmasına izin vermeyen birkaç üniversite de olmuştur. Bu üniversitelerdeki akademisyenlere elektronik postaları üzerinden ulaşılmaya çalışılmıştır.

Kaynakça

- Allport, G. W. (2016). *Önyargının doğası*. (Çev: N. Nirven). Sakarya: Sakarya Üniversitesi.
- Altıntaş, M. E. (2018). DKAB öğretmenlerine göre Suriyeli çocukların devlet okullarında karşılaştıkları sorunlar (Nitel bir çalışma). *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*. 18(2). s.469-499.
- Aydin, H., Kaya, Y. (2017). The Educational Needs of and Barriers Faced By Syrian Refugee Students in Turkey: A Qualitative Case Study. *Intercultural Education*. 28:5, 456-473.
- Bauman, Z. (2010). *Sosyolojik düşünmek*. (7. Basım). (Çev: A. Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı.
- Baykan, E. (2020). *Suriyeli göçü ve sosyal uyuma ilişkin yerel toplumun görüşleri: Altındağ örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bogardus, E. S. (1925). Measuring social distances. *Journal of Applied Sociology* 9, 299-308.
- Bogardus, E. S. (1933). A social distance scale. *Sociology and Social Research*, 17, 265-271.
- Cüceloğlu, D. (2017). *İnsan ve davranışı: psikolojinin temel kavramları*. (35. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Deniz, A. Ç., Ekinci, Y., Hülür, A. B. (2016). “Bizim müstakbel hep harap oldu” Suriyeli sığınmacıların gündelik hayatı Antep-Kilis çevresi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Emin, M. N. (2016). *Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi: Temel eğitim politikaları*. Ankara: Setta.
- Emin, M. N. (2019). *Geleceğin inşası: Türkiye’deki Suriyeli çocukların eğitimi*. İstanbul: Setta.
- Coşkun, İ., Eren Ökten, C., Dama, N., Barkçin, M., Zahed, S., Fouda, M., Toklucu, D., Özserp, H. (2017) *Engelleri aşmak: Türkiye’de Suriyeli çocukları okullandırmak*. Ankara: Setta.
- Erdoğan, M. M. (2018). *Suriyeliler barometresi: Suriyelilerle uyum içerisinde yaşamının barometresi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Erdoğan, M. M. (2018a). *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal kabul ve uyum*. (2. Baskı). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Erdoğan, M. M. (2019). Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler. *KONRAD ADENAUER SHIFTUNG*. Eylül-2019. s.1-25.
- Erdoğan, M., Erdoğan, A., Yavcan, B. “Elite Dialogue” Türkiye’deki Suriyeli mülteci öğrencilerin durumu, sorunları ve beklentileri araştırması. Ankara-Ekim 2017.
- Gültekin, M. N., Giritlioğlu, İ., Karadaş, Y., Soyudoğan, M., Kuzu, Ş.L., Gülhan, S. T., Doğanoglu, M., Utanır, A., Aslan, Ç., İncetahtacı, N. *Gaziantep’teki Suriyeliler: Uyum, beklentiler ve zorluklar (Özet Rapor)*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Yayınları. Eylül-2018.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü İstatistikleri <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> adresinden 08.12.2022 tarihinde erişildi.
- Gülsoy, S. (2015). *Toplumsal Tabakalaşmada Saygı Ve Damganın Rolü*. Toplumsal Tabakalaşma, s.168-194. (Ed: E. Sarıkoca). Erzurum: ATA-AÖF.
- Güney, S. (2012). *Sosyal psikoloji*. (2. Basım). Ankara: Nobel.
- Habertürk. (2022a). İstanbul Bağcılar’da tehlikeli gerginlik! Sandalyeye oturup yol kesti, gelen keçene laf attı, 12.04.2022. *Habertürk*. <https://www.haberturk.com/son-dakika-sandalyeye-oturup-yol-kesti-gelen-gecene-laf-atti-3406170> adresinden 10.09.2022 tarihinde erişildi.
- Habertürk. (2022b). Gaziantep’te provokatif paylaşım yapan avukat sınır dışı edildi, 15.08.2022. *Habertürk*. <https://www.haberturk.com/gaziantep-te-provokatif-paylasim-yapan-avukat-sinir-disi-edildi-3512477> adresinden 10.09.2022 tarihinde erişildi.
- İren, A. A. (2018). Türk Dış politikasında İnsani Diplomasi ve Suriye Krizi. (Ed: H. H. Aygül, E. Eke). *21. Yüzyılda uluslararası göç ve mülteciler: Bir Türkiye perspektifi*. Ankara: Nobel. s.97-121.

- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). *İnsan ve insanlar: Sosyal psikolojiye giriş*. (9. Basım). İstanbul: Evrim Basın Yayın Dağıtım.
- Karaarslan, F., Gençoğlu, A. Y., (2019). *Suriyeli göçmenlerle birlikte yaşamak: Kayseri’de sivil politik aktörlerle Suriyeli göçmenler üzerine nitel bir analiz*. Ankara: Tezkire.
- Karaca, N. B. (2021). Yakılarak öldürülen 3 Suriyeli. *Habertürk*. 27.11.2022 tarihinde <https://www.haberturk.com/yazarlar/nihal-bengisu-karaca/3294920-yakılarak-oldurulen-uc-suriyeli> adresinden erişildi.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. (19. Baskı). Ankara: Nobel.
- Kaya, M. (2017). *Türkiye’deki Suriyeliler: İç içe geçişler ve karşılaşmalar*. İstanbul: Hiperyayın.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji sözlüğü*. (Çev: O. Akınhay, D. Kömürcü) Ankara: Bilim ve Sanat.
- Morgül, K., Savaşkan, O., Mutlu, B. (2021). *İstanbul’da Suriyelilere yönelik algı ve tutumlar: Partizanlık, yabancı karşıtlığı, tehdit algıları ve sosyal temas*. İstanbul: Türkiye Sosyal, Ekonomik, Siyasal Araştırmalar Vakfı (TÜSES).
- Myers, D. G. (2017). *Sosyal psikoloji*. (Çev. Ed: S. Akfırat). (Çev: G. Durak, S. Akfırat). Ankara: Nobel. s.306-351.
- Neuman, W. L. (2016). *Toplumsal araştırma yöntemleri: Nicel ve nitel yaklaşımlar (Cilt 1)*. (8. Basım). (Çev: S. Özge). Ankara: Yayınodası.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory*. New York: McGraw-Hill.
- Öztürkler, H., Göksel, T. Suriyeli mültecilerin Türkiye’ye ekonomik etkileri: Sentetik bir modelleme. *ORSAM Raporu*. Ankara-2015.
- Parrillo, V. N. ve Donoghue, C. (2005). Updating the Bogardus social distance studies: A new national survey. *The Social Science Journal*, 42(2), 257-271.
- Sennett, R. (2017). *Saygı – Eşit Olmayan Bir Dünyada*. (Çev. Ü. Bardak). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Şen, H. (2020). *Türkiye’deki Suriyeliler: Entegrasyon mümkün mü?*. İstanbul: Hiperyayın.
- Şerif, M. (1985). *Sosyal kuralların psikolojisi*. (Çev: İ. Sandıkçıoğlu). İstanbul: Alan.
- Taştan, C., Haklı, S. Z., Osmanoğlu, E. (2017). *Suriyeli sığınmacılar dair tehdit algısı: Önyargılar ve gerçekler*. Ankara: Polis Akademisi.
- Turner, B. S. (2020). *Sosyoloji Sözlüğü*. (ed.) Turner, B.S. (çev.) (ed.). Akbaş K. ve Beyaz A. İstanbul: Pinhan.
- Türk Dil Kurumu (t.y.). *Önyargı*. Genel Türkçe Sözlük içinde. <https://sozluk.gov.tr> adresinden 10.09.2022 tarihinde erişildi.
- Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Mayıs 2021*. <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> adresinden 14.06.2021 tarihinde erişildi.
- Türkiye’deki Suriyelilerin demografik görünümü, yaşam koşulları ve gelecek beklentilerine yönelik saha araştırması*. T. C. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. Ankara-2017.
- Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin ekonomiye katılımı*. Durable Solutions Platform ve İltica ve Göç Araştırma Merkezi (İGAM). Mart-2019.
- Ulu, M. (2019). *Sosyal psikoloji bağlamında önyargı ve din*. İstanbul: Çamlıca
- Ünsal, P. (2003). *Örgütsel araştırmalarda anket yöntemi*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Volkan, V. D. (2019). *Göçmenler ve mülteciler: Travma, sürekli yas, önyargı ve sınır psikolojisi*. (2. Baskı). Ankara: Pusula Yayınevi.

Weiten, W., Hammer, E. Y., Dunn, D. S (2016). *Psikoloji ve çağdaş yaşam: İnsan uyumu*. (10. Basım). (Çev. Ed: E. İkiz). (Çev: S. Akfırat). Ankara: Nobel. s.208-239.

Yıldırım, S., İslamoğlu, E., İyem, C. (2017). Suriyeli sığınmacıların toplumsal kabul ve uyum sürecine ilişkin bir araştırma. *Bilgi* (35). s.107-126.

Yükseköğretim Kurulu İstatistikleri <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden 19.09.20 tarihinde erişildi.